

3. Зайончовська Ж. Міграційна ситуація в сучасній Україні / Ж. Зайончовська // Людина і праця. – 2005. – №6. – С. 31–37.

4. Савель І. С. Психологічний супровід дітей трудових мігрантів в умовах загальноосвітнього навчального закладу: навчально-методичний посібник / І. С. Савель; за ред. проф. Р. Х. Вайноли. – Кам'янець-Подільський, 2011. – 121 с.

Л. Захаренко

кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
психологічного забезпечення

(Національна академія внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОДІАГНОСТИКИ ПСИХОСОМАТИЧНОЇ СФЕРИ КУРСАНТІВ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ ПСИХОТРАВМУЮЧІ ПОДІЇ

Психотравмуючі події є найбільш значущими факторами, що сприяють розвитку психосоматичних захворювань. При більшості психосоматичних захворювань велику роль відіграють фактори спадковості, мікро- та макросоціального середовища. Психічний зміст пережитого у результаті конверсії перетворюється в тілесний феномен, тому на особливу увагу заслуговують ті, хто став очевидцями цих подій, кого вони безпосередньо торкнулися.

З метою дослідження особливостей психосоматичної сфери курсантів, які пережили психотравмуючі події, було проведено дане дослідження. Вибірку склали 38 курсантів-третьокурсників жіночої та чоловічої статі, які відповідно до наказу МВС України від 07.08.2014 року № 792 «Про переведення курсантів ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка та ДЮОІ МВС України» були переведені для подальшого продовження навчання до Національної академії внутрішніх справ (напрямок підготовки «Право»,

спеціальність «Правоохоронна діяльність», ступінь вищої освіти «бакалавр»).

У дослідженні використовувалась методика «Конструктивний малюнок людини з геометричних фігур» (К. Маховер) для діагностики психосоматичної сфери особистості, експресивних властивостей особистості [2]. При виборі психодіагностичної методики ми керувались твердженням К. Маховер, що людина асоціює певні відчуття, сприйняття і емоції з деякими органами та частинами людського тіла. На її переконання, людські бажання, конфлікти, компенсації та соціальні установки соматично закріплюються [2].

Конструктивний малюнок як проекцію самовідчуття людини розглядає А. Ф. Єрмошин [1, с. 52]. На його погляд, у самовідчутті людини її тіло являє собою об'єм, зони якого наповнені неоднорідно, мають згущення і розрідження, що зумовлені впливом факторів психічного та непсихічного (вертеброгенні, нейрогенні, вісцерогенні впливи) характеру. Процес створення малюнка змушує людину сфокусувати власні відчуття, візуалізувати та документувати власний психічний стан під впливом ситуаційних факторів.

За результатами проведення психогеометричної методики «Конструктивний малюнок людини з геометричних фігур» (К. Маховер) було визначено «формулу малюнка» кожного курсанта, згідно з якою відбулося віднесення до певних психологічних типів. Відповідно до отриманих «формул малюнка» курсантам найбільш притаманні психологічні типи «тривожно-сумнівний» (24,3% виборів), «керівник» (21,6%), «вчений» (24,3%). Тип «тривожно-сумнівний», представникам якого притаманні часті сумніви у своїх можливостях і потреба постійної ненав'язливої підтримки, більше характерний особам жіночої (60%), ніж чоловічої (24,3%) статі. Тип «керівник», що описується схильністю до організаторської та управлінської діяльно-

сті, гарною адаптацією в соціальній сфері, в однаковій мірі притаманний особам чоловічої (21,9%) та жіночої (20%) статі. Тип «вчений» (21,9%), а також типи «інтуїтивний», «винахідник, конструктор, художник», «емотивний» (по 10,8%) притаманні лише курсантам чоловічої статі. Ці типи характеризують курсантів чоловічої статі як схильних до раціональної побудови власної поведінки, з вираженими конструктивними здібностями, схильними проявляти емоційність та альтруїзм по відношенню до інших. Слід зазначити, що тип «відповідальний виконавець» найчастіше характеризує курсантів жіночої (20% виборів), ніж чоловічої статі (2,7%).

Отже, курсантам різної статі притаманні орієнтованість на соціально-значущі норми поведінки, схильність до організаторської та управлінської діяльності. Курсантам чоловічої статі характерні емоційність та підвищене співпереживання, курсантам жіночої статі – схильність переживати сумніви та тривоги, брати на себе відповідальність.

Проведений кількісний аналіз геометричних фігур (коло, квадрат, трикутник), використаних курсантами у малюнках, дозволив встановити, що загалом було використано 160 квадратів, 130 трикутників, 80 кіл. Найбільше курсанти використали середню по енергетичній «наповненості» фігуру – квадрат. Трикутник, що є найменш енергетично «наповненою» фігурою, займає середню позицію у виборах курсантів. Коло як найбільш енергетично «наповнена» фігура використовувалась курсантами найменшу кількість разів, що є малюнковою ознакою дезактивації парасимпатичної частини автономної нервової системи (відсутність відпочинку та відновлення). Відповідно до визначення переваги певної геометричної фігури у малюнках курсантів можна стверджувати про переживання ними таких станів: стану спокою (20 опитаних); стану енергетичного виснаження (13); стану енергетичної наповненості (4).

Психогенну проблематику відображають пропорції у зображенні людини [1, с. 70]. На малюнках **зображення голови лише округлої форми**, що свідчить про енергетичну наповненість (переповненість) голови та відсутність у курсантів протестних переживань чи опозиційності. Великі розміри голови переважають на малюнках 18,9% курсантів, що свідчить про активацію центральної нервової системи (стурбованість, обтяженість думками). Малі розміри голови переважають у малюнках 21,6% курсантів. Зображення голови «середніх» розмірів, що є нормальним у співвідношенні до розміру тулубу, характерні для малюнків 59,5% курсантів, – відображає їх стан як близький до стану внутрішньої рівноваги. Під час інтерпретації малюнків курсантів звертає на себе увагу така їх особливість як **відсутність промальованого обличчя**. Загалом для зображення голови у малюнках курсантів характерним є **відсутність** такого додаткового елемента як «шапка» (97,3% респондентів), а також **елементів, вписаних у голову**: «ніс» (94,6%), «вуха» (94,6%), «рот» (83,8%), «очі» (73%) як прагнення курсантів уникати візуальних вражень, звуків, запахів, міжособистісного спілкування.

Курсанти, які **переживають стан енергетичного виснаження**, зображали у своїх малюнках елемент голови «очі» частіше, ніж курсанти, які переживають стан спокою ($p=0,002$) чи стан енергетичної повноти ($p=0,027$), а елемент голови «рот» – рідше, ніж курсанти у стані спокою ($p=0,034$): вони сприймають навколишній світ візуально, однак не схильні до вербалізації власних емоцій та переживань. Курсанти жіночої статі, на відміну від осіб чоловічої статі, частіше зображали у своїх малюнках елемент голови «очі» ($p=0,003$) як схильність до візуального сприйняття навколишнього світу.

Таким чином, курсанти, які **відчувають енергетичну наповненість голови**, на загальному фоні переживання відчуття захищеності не прагнуть до спілкування, не бажа-

ють сприймати зауваження чи критику на свою адресу, прагнуть уникати неприємних візуальних впливів. Згідно з пірамідою потреб А. Маслоу, це відповідає рівню задоволеності фізіологічних потреб та потреби у безпеці, а також неактуальності (на момент діагностики) інших потреб. Разом з цим у більшості курсантів їх внутрішній стан близький до стану внутрішньої рівноваги. Курсанти, які **переживають стан енергетичного виснаження**, потребують відпочинку і психоемоційного відновлення, а також посиленої психологічної уваги зі сторони психолога, у зв'язку із тим, що їх особистісна схильність до візуального сприйняття навколишнього світу потребує вербалізації пережитих подій та «викиду» сприйнятих негативних емоцій.

1. Ермошин А. Ф. Геометрия переживания: экспресс-тест «Конструктивный рисунок человека» в психотерапевтической технике / А. Ф. Ермошин // Журнал практикующего психолога. – К.: Центр консультативной психологии, 2009. – Вып. 15. – С. 51–71.

2. Маховер К. Проективный рисунок человека / К. Маховер. – М.: Смысл, 2003. – 157.

О. Захарова

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії

Н. Гаврилюк

курсант факультету № 2 ІПФПНП
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ВПЛИВ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ НА ДИСГАРМОНІЮ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ

В умовах трансформації українського суспільства особливої значущості набувають питання формування